

ÚSTAV PRIEMYSELNÉHO INŽINIERSTVA A MANAŽMENTU MTF STU TRNAVA - PREDIKTOR KONCEPTU UDRŽATEĽNÉHO SPOLOČENSKY ZODPOVEDNÉHO PODNIKANIA PRIEMYSELNÝCH PODNIKOV V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Ing. Ľubomír Šmida
Ing. Helena Fidlerová, PhD.
prof. Ing., Peter Sakál, CSc.

UPMK MTF STU
Paulínska 16, 917 24 Trnava
lubomir.smida@stuba.sk
helena.fidlerova@stuba.sk
peter.sakal@stuba.sk

Abstract

The article is aimed at brief characteristics of the project KEGA „Sustainable Corporate Social Responsibility“, characteristics of a questionnaire survey Sustainable Corporate Social Responsibility and results from the survey.

Key words: sustainable development, sustainable corporate social responsibility, questionnaire survey

ÚVOD

Spoločensky zodpovedné podnikanie je v súčasnosti pre podniky na celom svete obrovským potenciálom a príležitosťou pre udržateľnú zmenu svojich stratégií neobmedzeného rastu na stratégie udržateľnosti. Najmä veľké podniky a nadnárodné korporácie (NNK) aktívne prezentujú svoju činnosť v tejto oblasti, no väčšinou skrytou formou presadzujú stále svoje monopolistické koristnícke záujmy. Na druhej strane, aj podľa Jean a Edwarda Steadovcov [1] prebieha v súčasnosti revolúcia udržateľnosti. Táto, ako každá sociálna revolúcia prechádza tromi fázami, ktoré sú typické pre všetky sociálne revolúcie: genéza, kritické množstvo a šírenie. Podľa týchto autorov začiatok a (genéza) revolúcie prebehol v 70. a 80. rokoch a momentálne sa nachádza v procese vytvárania potrebného kritického množstva a celosvetového šírenia. Ďalej citovaní autori uvádzajú, na základe analýzy publikácií a výskumov, relevantných k tejto problematike, že hnutie má síce dostatok myšlienok, no nedostatok riešení, pretože mu chýba finančná podpora potrebná na vývoj a zavedenie riešení. Na ďalšom mieste autori konštatujú, na základe tejto analýzy, že revolúcia udržateľnosti napreduje, avšak nedosiahla úroveň kritického množstva a šírenia, ktorú potrebuje na to, aby naozaj dokázala zmeniť svet.

Vo svojej práci [1] sa však v podtexte názvu diela pýtajú: „*Prečo je dôležité meniť stratégie neobmedzeného rastu na stratégie udržateľnosti*“. Na túto otázku zároveň odpovedajú a pozorný čitateľ už po prečítaní obsahu zistí,

ako sa kvalitatívne zmenil ich postoj k tvorbe a rozdeľovaniu bohatstva smerom k hľadaniu ekonomickej, sociálnej a environmentálnej spravodlivosti. Ako nás presvedčila globálna kríza v roku 2008, jej riešenie neoliberalným spôsobom, ktorý túto krízu ešte prehĺbuje a spôsobuje sociálne konflikty po celej planéte Zem, je potrebné zmeniť paradigmu tvorby a rozdeľovania bohatstva na našej planéte Zem. K takejto zmene prostredníctvom „nového modelu podnikania“ založenom na stratégii „výhra-výhra“ sa hlásia aj autori Michael Porter a Mark Kramer [2]. Rovnako aj guru svetového marketingu Philip Kotler a jeho spoluautor John Caslione v [3] upozorňujú: „*Aby bolo možné predísť prevratu, alebo chaosu plynúcemu z turbulencií ekologických problémov, najlepšie spoločnosti nakoniec zosúladiť všetkých podielnikov, verejných aj súkromných, čo povedie k vytvoreniu stratégie Business Enterprise Sustainability (Udržateľnosť podnikateľskej činnosti) tak, aby ekologicky účinné, „zelené“ riešenia poskytovali aj atraktívne výnosy zo „zelených“ investícií. Zo spoločenskej zodpovednosti sa tak postupne stáva efektívny nástroj konkurencieschopnosti a udržateľného podnikového rastu. Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie poskytuje systematický koncept, ktorý pomáha integrovať environmentálne, sociálne, ekonomické a etické kritéria do podnikových stratégií a rozhodnutí.*

V súlade s Národným programom kvality Slovenskej republiky pre roky 2013-2016 [4], tvrdíme, že kvalita je neoddeliteľná od spoločenskej zodpovednosti, zahŕňa všetky činnosti a každého jednotlivca v organizácii, všetky oblasti podnikania v priemysle, obchode, remeslách i službách nezávisle na veľkosti organizácie.

Na základe našich skúseností z pedagogickej praxe i výskumu konštatujeme rovnako, že *nie je možné preto dosiahnuť kvalitu vo vysokoškolskom a univerzitnom vzdelávaní bez spoločenskej zodpovednosti a bez trvalého vytvárania tvorivého prostredia pre ňu*. K naplneniu strategických zámerov a priorít NPK SR dosiahnuť spoločensky zodpovedné podnikanie ako prepojenie ekonomiky, environmentu a etiky vo vzťahu ku všetkým zainteresovaným stranám (stakeholders) chceme prispieť zaradením predmetu „*Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie*“ do študijného plánu študentov inžinierskeho štúdia v študijnom programe Priemyselné manažérstvo na Materiálovotechnologickej fakulte STU Trnava.

V nadväznosti na odporúčania uvedené v dokumente „Úspešnosť Slovenska vo vytváraní podmienok pre spoločensky zodpovedné

podnikanie" [5] a dokumentu Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru pre oblasť spoločensky zodpovedného podnikania z januára 2013: „*Správa o sociálnej zodpovednosti podnikov: zodpovedné a transparentné správanie podnikov a udržateľný rast*“ [6] sme uskutočnili dotazníkový prieskum s cieľom overiť kvalitu výučby problematiky udržateľného spoločensky zodpovedného podnikania v rámci predmetu Strategický manažment na inžinierskom stupni štúdia na Materiálovotechnologickej fakulte STU v Trnave, ktorého výsledky sú obsahom nášho príspevku.

1 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA PROJEKTU KEGA „UDRŽATEĽNÉ SPOLOČENSKY ZODPOVEDNÉ PODNIKANIE“

Hlavným cieľom projektu KEGA č. 037STU-4/2012 je zaradenie predmetu „*Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie*“ do študijného plánu študentov inžinierskeho štúdia v študijnom programe Priemyselné manažérstvo na Materiálovotechnologickej fakulte STU Trnava.

V rámci jeho riešenia boli na rok 2012 – 2013 definované nasledujúce čiastkové ciele:

- Spracovať analýzu dostupných informačných zdrojov z problematiky vzdelávania a výchovy v oblasti udržateľného rozvoja a spoločensky zodpovedného podnikania.

Výstup: Závety z dotazníkového prieskumu.

- Navrhnuť kurikulum predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“.

Výstup: Kurikulum predmetu pre novovytvorený predmet „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“.

- Napísať učebný text pre výučbu predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“.

Výstup: Učebný text „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“.

V rámci jeho riešenia boli potom na rok 2013 – 2014 definované nasledujúce čiastkové ciele:

- Experimentálne overiť kvalitu výučby predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“.

Výstup: Zavedenie predmetu "Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie" do študijného 4/22 Identifikátor: 1303994533 programu Priemyselné manažérstvo na II. stupni MTF STU Trnava.

Dotazník na zistenie kvality výučby predmetu „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“.

- Na základe výsledkov experimentu optimalizovať kurikulum predmetu

„Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“ ako aj príslušný učebný text.

Výstup:

Kurikulum predmetu optimalizované pre novovytvorený predmet „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“.

Učebný text optimalizovaný pre novovytvorený predmet „Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“.

V rámci riešenia projektu KEGA sme uskutočnili viacero prieskumov zameraných na zistenie aktuálneho stavu vnímania konceptu a praktík spoločensky zodpovedného podnikania (SZP) a udržateľného rozvoja (UR) v slovenských priemyselných podnikoch i záujem o problematiku UR, udržateľného spoločensky zodpovedného podnikania (USZP) v oblasti výskumu a výučby na vysokých školách a univerzitách.

V priebehu roka 2012 a 2013 sme zrealizovali 3 dotazníkové prieskumy, ktorých výsledky sme publikovali v:

1. http://www.vusem.sk/public/userfiles/files/VP2_0131b.pdf;
2. <http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/pages/archiv/transf26-2013/pdf/064-070.pdf>;
3. <http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/pages/archiv/transf26-2013/pdf/071-075.pdf>.

Účelom prvého dotazníkového prieskumu v podnikovej praxi bolo získanie a verifikácia doterajších poznatkov zo základných oblastí: udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie, manažerstvo rizík, zainteresované subjekty (stakeholderi), viackriteriálna optimalizácia, udržateľný marketing, stratégia udržateľného rozvoja a udržateľnej konkurencieschopnosti na základe tvorby konceptu zdieľaných hodnôt a externalizácia nákladov.

Dotazník je on-line uvedený na stránke: <https://docs.google.com/spreadsheet/viewform?formkey=dGpGQ1EtOk1ld1ltM2xfa0VucTVPRKE6MQ>.

Ďalší dotazníkový prieskum bol zameraný na zistenie aktuálneho stavu vnímania konceptu a praktík SZP a UR v oblasti výskumu a výučby na vysokých školách a univerzitách na Slovensku. Dotazník sme zostavili prostredníctvom aplikácie GoogleDocs a je uvedený on-line na:

<https://docs.google.com/spreadsheet/viewform?formkey=dC0yUER3cHpXbmQ5bG8yUndKYVYVyaHc6MQ>.

Tretí dotazníkový prieskum bol uskutočnený medzi študentmi MTF STU Trnava, jeho cieľom bolo zistiť aktuálny stav vnímania konceptu a praktík udržateľného rozvoja a spoločensky zodpovedného podnikania študentmi Materiálovotechnologickej fakulty STU Trnava. Dotazníkový prieskum sme zostavili prostredníctvom aplikácie GoogleDocs, je uvedený

online na
https://docs.google.com/forms/d/1CVLIjsj4d7m5Mk-Z9M4-5ngq0EbPFZiUd4aJUpbv3_Y/viewform

Dôležitým zistením bolo, že až 70 % študentov deklarovalo svoj záujem o pripravovaný predmet USZP v rámci štúdia na Materiálovotechnologickej fakulte STU a približne polovica študentov sa vyjadrila, že problematika USZP by mala byť obsiahnutá aj v iných predmetoch v rámci štúdia. Aj na základe tohto empirického prieskumu, našich výsledkov publikovaných v 4-dielnej monografii i odborných, vedeckých časopisoch, na domácich i zahraničných vedeckých konferenciách bola potvrdená, objektívna nevyhnutnosť zavedenia USZP na všetkých stupňoch vzdelávania, najmä však v univerzitnom vzdelávaní.

2 CHARAKTERISTIKA REALIZOVANÉHO DOTAZNÍKOVÉHO PRIESKUMU

V nadväznosti na uvedené zistenia z predchádzajúcich prieskumov o UR a SZP v podnikateľskej praxi i v pedagogickom procese, bol zrealizovaný dotazníkový prieskum „*Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie*“. Hlavným cieľom dotazníkového prieskumu bolo experimentálne overiť kvalitu výučby problematiky udržateľného spoločensky zodpovedného podnikania na MTF STU Trnava.

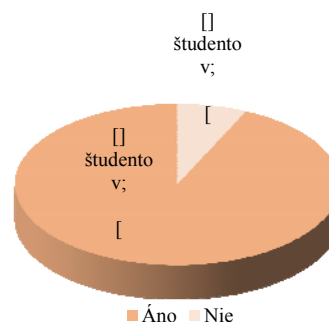
Výučba problematiky udržateľného spoločensky zodpovedného podnikania prebiehala na predmete Strategický manažment v zimnom semestri akademického roka 2013/2014. Celkový počet riadne zapísaných študentov na predmet Strategický manažment bol 116. Počet aktívnych študentov zapísaných na predmet, ktorí sa súčasne zúčastnili dotazníkového prieskumu bol 115, čo predstavuje 100 % návratnosť. Dotazník sme zostavili prostredníctvom aplikácie GoogleDocs. Dotazníkový prieskum prebiehal v časovom období od 19.12.2013 do 22.01.2014 a bol uvedený online na adrese:
https://docs.google.com/forms/d/1SnSWvG0LPd19ASUaPxPfZk1ldnQTUnqWs_P8shxaQg4/viewform.

Štruktúra respondentov, ktorí vyplnili dotazník, bola nasledujúca:

- 72 študentov dennej prezenčnej formy štúdia,
- 43 študentov dennej kombinovanej formy štúdia.

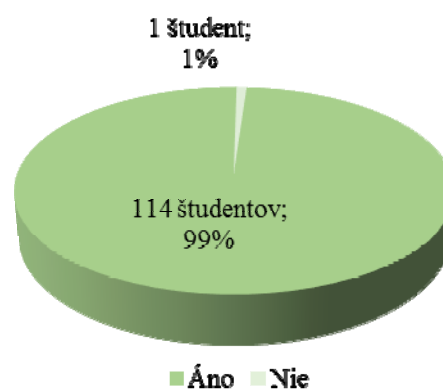
3 ZÁVERY Z REALIZOVANÉHO DOTAZNÍKOVÉHO PRIESKUMU

Terminológia USZP je takmer všetkým respondentom známa, význam termínu udržateľný rozvoj (UR) je známy 93 % študentov, obrázok 1, význam termínu USZP 99 % študentov, obrázok 2.

Obr. 1 Znalosť významu termínu UR.

Zdroj: vlastné spracovanie

Obr. 2 Znalosť významu termínu USZP.

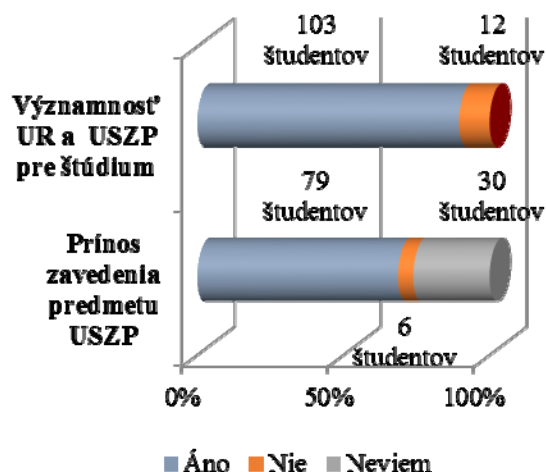
Zdroj: vlastné spracovanie

Záujem bližšie sa oboznámiť s problematikou UR a USZP na základe doterajších skúseností z predmetu Strategický manažment hodnotilo pozitívne 83 % študentov.

S problematikou UR a USZP sa 78 % študentov stretlo aj na niektorom ďalšom predmete vo svojej skladbe predmetov, okrem predmetu Strategický manažment. Študenti ako ďalšie predmety prevažne uvádzajú:

- Komplexné manažerstvo kvality,
- Základy environmentalistiky,
- Vedenie k podnikavosti.

Prevažná väčšina študentov, 90 %, považuje oblasti UR a USZP za významné pre štúdium na základe skúseností z predmetu Strategický manažment, pričom 69 % študentov pokladá za prínosné zavedenie predmetu USZP do skladby predmetov v ich štúdiu, obrázok 3.

Obr. 3 Významnosť problematiky a prínos zavedenia predmetu USZP.

Zdroj: vlastné spracovanie

Študenti, ktorí sa nevedeli rozhodnúť, či je nový predmet USZP prínosné zaviesť, a tí, ktorí považujú za neprínosné zavedenie predmetu USZP do výučby, zdôvodňujú svoj postoj hlavne tým, že nový predmet by predstavoval ďalšiu záťaž pre študentov a ďalšie povinnosti, predmet je málo prepojený s praxou, prípadne študenti nepokladajú túto oblasť za zaujímavú pre nich.

Z poznanych oblastí udržateľného strategického manažmentu by sa študenti chceli v predmete USZP predovšetkým zamerať na:

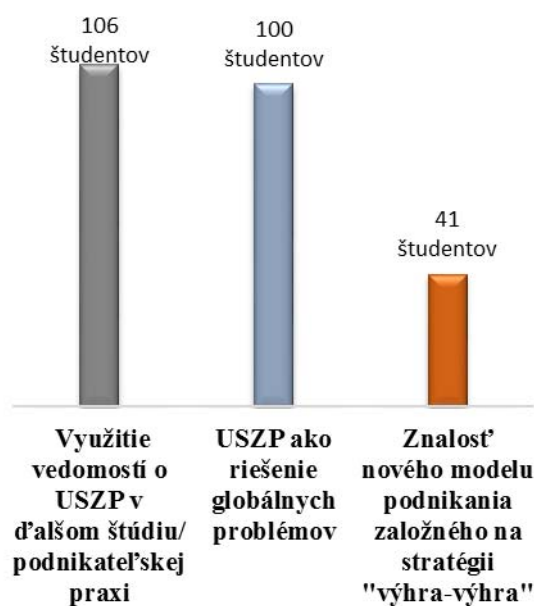
- „... všetky oblasti ...“, „... sociálnu, environmentálnu aj ekonomickú ...“, „... celkový rozvoj USZP ...“, „... bolo by vhodné prehĺbiť všetky oblasti, aj keď nie tak do hĺbky, ale radšej vedieť zo všetkého niečo ...“;
- „... environmentálnu a sociálnu oblasť ...“, „... environmentálnu a ekonomickú oblasť ...“, „... sociálnu a environmentálnu oblasť ...“;
- „... zmenu paradigmy myslenia rozdeľovania bohatstva ...“;
- „... oblasť výroby ...“, „... udržateľnú výrobu ...“.

Takmer dve tretiny študentov, 63 %, si myslí, že problematika UR a USZP by mala byť obsiahnutá aj v iných predmetoch v rámci ich štúdií, pričom navrhujú toto prepojenie predovšetkým v predmetoch:

- Komplexné manažérstvo kvality,
- Finančný manažment,
- Manažment výroby,
- Manažment podniku,
- Personálny manažment,
- Strategický manažment.

Na otázku, či by témy záverečných prác (BP, DP, DizP) a prác ŠVOČ mali byť orientované na oblasť UR a USZP odpovedalo 70 % študentov kladne.

Až 92 % študentov si myslí, že získané vedomosti využije v ďalšom štúdiu, príp. v podnikateľskej praxi. O niečo menej študentov, 87 %, si myslí, že koncept USZP je možným riešením súčasných globálnych problémov, pričom ale nový model podnikania založený na stratégii "výhra-výhra", ktorý rieši problém tvorby a rozdeľovania bohatstva na planéte Zem pozná iba 36 % študentov, obrázok 4.

Obr. 4 Čiastkové výsledky.

Zdroj: vlastné spracovanie

Závery uskutočneného dotazníkového prieskumu uzatvárame hodnotením 68 % študentov, ktorí si myslia, že súčasný podnikateľský model založený na tvrdom konkurenčnom boji nie je akceptovateľný v 21. storočí.

ZÁVER

Koncepty UR a SZP sú v súčasnosti významným prínosom pri riešení globálnych i lokálnych problémov. Pre ich uplatnenie v podnikateľskej praxi je však potrebné oboznamovať súčasné generácie s ich významom a možnosťami uplatnenia a pripraviť priestor pre nasledujúce generácie, aby ich mohli ďalej rozvíjať.

Pokladáme preto za prínosné zaradenie danej problematiky do učebných osnov na všetkých slovenských školách.

Tento krok už uskutočnilo mnoho škôl vo svete prostredníctvom vyučovaných predmetov/kurzov, napr.:

1. Corporate Social Responsibility na Harvard Kennedy School.

2. Corporate Social Responsibility na University of Calgary.

3. Corporate Social Responsibility na Lulea University of Technology.

a študijných odborov, napr.:

4. Corporate Social Responsibility na University of Nottingham.

5. Business, human rights law and corporate social responsibility na Open University.

6. Corporate Social Responsibility with Environmental Management na University of York.

Podľa prieskumu, ktorý prebiehal v roku 2013 medzi všetkými študentami MTF STU Trnava, 70 % študentov deklarovalo záujem o pripravovaný predmet USZP. Podľa tohto dotazníkového prieskumu zameraného na študentov predmetu Strategický manažment v zimnom semestri akademického roku 2013/2014 sa 69 % študentov vyjadrilo za zavedenie nového predmetu USZP, čo reprezentuje takmer zhodný výsledok. Predstavuje to pozitívum a potvrdenie nami deklarovanej jedinej alternatívy v smere udržateľnosti pre budúci rozvoj teórie, praxe a implementácie konceptu USZP na Slovensku i vo svete. Zároveň to pre nás predstavuje inšpiráciu pokračovať v tvorivom rozvíjaní daného predmetu, pri riešení bakalárskych, diplomových a dizertačných prác na MTF STU Trnava.

V súlade s uvedenými výsledkami dotazníkového prieskumu organizujeme v roku 2014 konferenciu s názvom "Koncepty udržateľnosti organizácií" s 3 samostatnými sekciami - Výkonnosť organizácie organizovanú Výskumným ústavom ekonomiky a manažmentu v Poprade, Procesné riadenie organizovanú Slovenskou asociáciou procesného riadenia a Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie organizovanú Materiálovotechnologickou fakultou STU v rámci projektu KEGA. <http://www.vusem.sk/sk/vedecka-konferencia>, <http://www.vusem.sk/sk/kega-na-mtf-stu>.

Literatúra

- [1] STEAD, J.G., STEAD, W.E. 2012. Manažment pre malú planétu. Bratislava: Eastone Group. ISBN 978-80-8109-216-9
- [2] PORTER, M., KRAMER, M. 2011. How to Fix Capitalism? Creating Shared Value. In: *Harvard Business Review*. Január – Február 2011, 63 – 67. ISSN 0017-8012
- [3] KOTLER, P., CASLIONE, J. 2010. *Chaotika*. Bratislava: Eastone Books. ISBN 978-80-8109-114-8
- [4] Národný program kvality Slovenskej republiky 2013-2016. [online]. Dostupné na internete: http://www.unms.sk/swift_data/source/dokum

[enty/kvalita/2013/npk_2013_2016/NPK%20SR%202013_2016.pdf](http://www.unms.sk/swift_data/source/dokum/enty/kvalita/2013/npk_2013_2016/NPK%20SR%202013_2016.pdf)

- [5] Fifeková a kol. 2011. *Úspešnosť Slovenska vo vytváraní podmienok pre spoločensky zodpovedné podnikanie*. [online]. Dostupné na internete: http://www.google.sk/url?sa=t&rct=j&q=&esc=s&source=web&cd=1&ved=0CDMQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.employment.gov.sk%2Fsprava-o-vytvarani-pomienok-pre-szp-na-slovensku.pdf&ei=9a9rUazeL-j64QTsk4CYBQ&usg=AFQjCNEAT0CKGYCCdtOVJDCE3oUKHXiV1A&sig2=-pDxB8g2thNA_SQxbz749Q&bvm=bv.45175338,d.Yms
- [6] Dotazníkový prieskum vzdelávacích a kooperatívnych projektov podporovaných súkromnými firmami na univerzitách a vysokých školách. 2011. [online]. Dostupné na internete: <http://www.etrend.sk/weby/csr/formular-vysoke-skoly.php>
- [7] Oddelenie ekonomiky a sociálnych vecí OSN, divízia pre trvalo udržateľný rozvoj, Agenda 21, kapitola 36, [online]. Dostupné na internete <http://www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/english/agenda21chapter36.htm>
- [8] *Správa o sociálnej zodpovednosti podnikov: zodpovedné a transparentné správanie podnikov a udržateľný rast. 2013*. [online]. Dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A7-2013-0017+0+DOC+PDF+V0//SK>
- [9] www.scss.sk
- [10] <http://www.sjf.tuke.sk/transferinovacii/>
- [11] http://www.ugatu.ac.ru/science/ue_2012/
- [12] <http://www.vusem.sk/sk/kega-na-mtf-stu>
- [13] Zavedenie predmetu "Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie" do študijného programu Priemyselné manažérstvo na II. stupni MTF STU Trnava. Projekt č. 037STU-4/2012. Ročná správa o riešení projektu KEGA. 2012.
- [14] Sakál, P. a kol. 2013. Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie. Trnava: AlumniPress. ISBN 978-80-8096-186-2.
- [15] http://publview.stuba.sk/view_publ.php?dv=1&a=96209&chb_pdr=-1
- [16] http://publview.stuba.sk/view_publ.php?dv=1&a=80459&chb_pdr=-1
- [17] http://publview.stuba.sk/view_publ.php?dv=1&a=29765&chb_pdr=-1

Príspevok je súčasťou projektu KEGA č. 037STU-4/2012 „Implementácia predmetu Udržateľné spoločensky zodpovedné podnikanie“ v rámci študijného programu Priemyselné manažérstvo na druhom stupni štúdiá na MTF STU Trnava.“